

Raktárak kálváriája

Amikor felavatták a szegedi nagyraktárat, többen fölélegeztek (természetesen azok, akik a helyiségek sorával foglalkoznak). Gondoltak ekkor arra, hogy a belvárosi raktárak, irodák és üzlethelyiségek nagyrésze kiürül és a város gondjai így enyhülnek. Köztudott, hogy Szeged nincs az elsők között azon a listán, ahol az üzlethálózat négyzetmétereit tartják számon és a feltételeket rangsorolják. Ezért egy felszabadult raktárnak úgy tud örülni a kereskedelem Szegeden, mint a májusi esőnek a jó gazda.

Örömben nem volt hiány, de egy idő után az öröm ürömm lett. Miről van szó? A DELTEX Kelemen utcai egykori helyisége (777 négyzetméter) másfél éve, a cipő-nagykereskedelmi vállalat Dugonics téri raktára két éve üres. Mindkettő óriási helyiség és a Belváros leg-szebb helyén található.

A Dugonics téren a Bizományi Áruház szeretne egy

lakberendezési üzletet kialakítani, ahol régi bútorok között válogathatnak majd a vásárlók. Pénze is, terve is van az elképzeléshez, csak kivitelezőre nem talált eddig. Sürgős a belső átalakítás, mert az senkinek sem hasznos, hogy még talán további két évig üres maradjon a kérdéses hely. Azért is fontos, mert a házat tartozzák. Nem szerencsés, ha majd a javítás után kezdnek hozzá az üzlet kialakításához. Valószínű, hogy egy ilyen akció után újból tatarozhatnak.

Az egykori Kelemen utcai DELTEX-központ története már hosszabb. Elképzelésekben itt sincs hiány, de a megvalósulásig évi 270 ezer forint bérleti díjat fizet a vállalat — ennyi pénz dob ki az ablakon. (A helyiségeket már nem használja, eladni még nem tudta.) Amikor a DELTEX kiköltözött a nagykereskedelmi raktárba, lemondott a Kelemen utcai helyiségeiről, természetesen

azzal a reménnyel, hogy a 2,5 millió forintos igénybevételi díjat a vásárló kifizeti. Vevőben, jelentkezőben nem is volt hiány. Csak-hogy létezik az a tanácsi rendelet, miszerint a kereskedelmi raktárakat, helyiségeket, üzleteket ismételtlen csak kereskedelmi célra lehet felhasználni. Ezért néhány jelentkezőt el kellett utasítani, de a komoly vásárló egyelőre még nem tud fizetni.

Örömmel lehet üdvözölni a Hungarhotels elhatározását, hogy a DELTEX régi irodáit átalakítja és ételbárt nyit. Ez az elnevezés megtévesztő lehet, mert hallatára az olvasó olyan étteremre gondolhat, ami rendkívül elegáns és drága. Nos, a jó hírű vállalat Szeged központjában is akar segíteni az új üzlet nyitásával, amely alkalmas lesz a gyors falatozásra. Tehát nem osztályon felüli étteremre, de nem is az általában kellemtelen emlékeket felidéző bisztróra számíthatunk. Biztos, hogy a tervek már készülnek, és ha szükséges, akkor az igénybevételi díjat a tanács megelőlegezi. Köztudott azonban, hogy az építkezések nem a gyorsvont sebességével mérhetők. Így felvetődik a kérdés, addig is, amíg a vállalat a helyiséget bérbe veszi és az építkezések megkezdődnek, mi történik az üres helyiségekben? Már erre is van elképzelés! A Klauzál téri DELTA villamosági szakbolt költözik oda, amíg üzletét átalakítják.

Amint a fentiekben is kiténik, most már van remény, hogy minél előbb kihasználják a lehetőségeket, befejeződik az eddig is hosszú kálvária.

H. M.

Jubilál a kikötő

Az idén 25 éves a Dunai Vasmű folyami kikötője Dunaujáróban. A negyedszázad alatt kerekén húszmillió tonna vasércet, kocsot fogadott. A vízi úton érkező szovjet vasérc- és szén-szállítmányok húszezer uszályt töltöttek meg, s ez a hajóisor, egymás mögé állítva, Visegrádtól a Fekete-tengerig érne. (MTI)

Orvostanhallgatók és a képzőművészet

Az elmúlt hét a képzőművészet jegyében telt el a Szegedi Orvostudományi Egyetemen. A már régebben bevált népművészeti hét és zenei hét mintájára a másodéves orvostanhallgatók Oláh Attila vezetésével képzőművészeti hetet rendeztek. Városszerte plakátok, röp-lapok hirdették az eseményeket, a kiállítások mellett minden nap jutott egy-egy érdekes program.

A tárlatok a szegedi képzőművészetről adtak keresztmetszetet. A SZOTE-klubban Pataki Ferenc festményeit, a szakszervezeti klubban Novák András képeit láthatták az egyetemisták és a város-lakók. Megrendezték a Bartók Béla Grafikai Stúdió hét tagjának kiállítását, bemutatták a Derkovits amatőr képzőművészkör és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajztanárainak hallgatói is felsorakoztatták legsikerültebb munkáikat. A SZOTE képzőművészeti hetét Szeles Zoltán művészettörténész nyitotta meg.

Vidám sirató egy bolyongó porszemért

Magyarországi ősbemutató a Kiszínházban

„Nincsen már értelme a leírt szónak?”

„Csak értelmezése, kedves barátom. A mi szavaink értelme ott van, azoknak a fejében, akik olvassák.”

Az idézetek — mint látszik — kiragadhatók, a fenti az Egy lócsiszár virágvasárnapjából való, és nagyon izgalmas kérdésekre utal. Arra is, hogy egyazon szövegből akár egymással replikázó idézeteket is kivethetünk, ki-ki megtalálhatja a saját magyarázatát, értelmezését, azt, amire személyes és társadalmi meghatározottságai révén leginkább rezonál. De arra is utal ez a párbeszéd, hogy a szónak és a jelentésének éppen ez a lehetséges különválása teszi kötelességünké az írott szöveg, különösen az irodalmi szöveg tisztességes értelmezésének igényét.

Mindezt azért látszott szükségesnek előrebocsátani, mert nézetünk szerint Sütő András új darabjának kiszínházi előadása — magyarországi ősbemutatója — után föltétlenül kikíváncskoznak az értelmezésről való kérdések. Nem általában a darabértelmezésről, a színházi alkotás sokat vitatott témájáról szólnak ezek, hanem a konkrét komédia — Vidám sirató egy bolyongó porszemért — péntek esti színpadi megvalósulásáról.

A szerző tágabb körökben a lelki erőzítő fejezetében van-e füle a zokogó porszemhez? Van-e hallása a rejtett munkáló, hangtalan omláskészülethez?

A komédia főszereplője: Fügedes Károly, a porszem, akit elveszített a közösség. A komédia témája: Fügedes bolyongásának, tévovásának, önvessztésének ügyén — maga az erőzítő folyamata. A célja: vidám-sirató elgondolkodtatás, mi legyen, kinek-kinek a maga közösségében, a szétomlasztó erőzítő gátja. Fügedes: rokona a két nagy Sütő-dráma hőseinek, Kolhaasnak és Szervetnek. Amiben különböznék: ennek porszemnyisége azok nagysága mellett; könnyű préda volna amazok igazságért-igazukért harcban elvérzett hőisége mellett. A tettek azonban megegyeznek. Amit Kolhaas és Szervet

Hernádi Oszkár felvétele

Ifj. Újlaky László (Prédikás), Vajda Márta (Somosiné) és Paláncz Ferenc (Fügedes)

örizni akar, és amit Fügedes elveszít — ugyanaz: az egyén igazsága a nagy egész, közös igazságban; a saját, egyetlen élet lehetősége a közösségben és annak javáért, az egyéni különözés jogáért az egyenlőségben; az „eszközemberiség”, általában közönyt eredményező, kényszerű szolgálékúság helyett az egymáshoz kötő, felelős gondolkodás szabadsága. Sütő András témája (az egyén és a hatalom viszonya) nem változott ebben a siratóban. Csak Fügedes porszem volta, kisszerűsége miatt nevetés elegyedett a könnyek közé. E nevetés ilyenformán: keserű. A „szülőföldjén” meghallották, a komédia „szavaira rábólintottak a nézők: valóban gondunk ennek a Vidám siratónak a gondja”.

Hát itt? Volt-e fülünk a zokogó porszemhez? Az előadás nem sokat segített nekünk. Benne a porszemet láttuk, és a nevetést hallottuk. Az aggodalmat jóformán csak az elején meg a végén, a legidősebb Fügedes-lány szerelmének, Miklósnak a szavaiból, meg a szerző mondataiból, s narrátorszövegéből. Léner Péter sikertelen kísérletet tett, hogy a komédia kényes egyensúlyát (amely kétségtelenül roppant nehéz feladat) megteremtse. A játékból ki-kimaradt, nem nyilvánult tisztán a darabnak az a másik, mélyebb gondolatrétege, amely pedig „írva vagyon”, ott van a komédia burkában. Fügedes újrakeresztelésének valóban elképesztő, anakronisztikus, tehát nevetésszerű története mögött ott van a „minden omlásoknak kezdete”, a porszem e tévelygésének tragikuma. A rendező a keresztelkedés történetét olvasta ki Sütő darabjából. A keserű nevetés szívet markoló, agyat mozgató hatással nem tudta befogni a nézőteret.

Az előadás erőnye, hogy a fergeteges komédiázás, a színeseket is elragadó és legjobb erőik „bedobására” készítő, „nagy színpadi rüpi” — néha igen. A második részben voltak ellenállhatatlan pillanatok, a vásári komédiázásnak a helyesen értelmezett darabban is helyenvaló, bővérd jelenetei. De Paláncz Ferenc (Fügedes) sajnos nem azt a feladatot kapta, hogy keltse életre a külső és belső meghatározottságai miatt tévova, esendő mezősegi parasztembert, aki mindazonáltal gondolkodó (azért is tévovázik), családjáért-közösségéért felelősségtudatos; bár szelíd

és nehézkes, mégis az igazán ért, nem másért szánja magát változtatásra. Ehelyett Paláncz eljátszott egy népszínmű-figurát, a „bugyuta paraszt”-sémát. Ilyenformán a „töksi keresztelkedő”, az „egybugya bicserdista” indítékai csak felsorolódtak, „nyúlványemberre” válása nem következmény, hanem állapot. Ugy tűnik, ilyennek született a szerencsétlen. Persze, nevetjük, így nem foghatjuk magunkat siratóra. Az előadás Fügedese azért is nevezhető már-már ostobának, mert a Prédikás álszentsége túl hamar és túl direkten nyilvánul. A „modern” Tartuffe (gondoljunk Sztankay István legutóbbi megformálására) képmutatása egyáltalán nem nyilvánvaló, ezért lehet ellenfél, ezért hat, ezért „eredményes”. Ifj. Újlaky László Prédikás-magyatartása viszont szinte „megkívánja” a szemellenzős; ostoba Fügedest. Az előadásnak ez a félreértésből származó következetessége készítheti egy sehol nem beszélt tájnyelv kínos utánzására a színészt, és következtelen, belső egyenlenségekkel tarkított szerepformálásra. Az eszközemberiség ellen a harcot felvevő szerelmespár lírai jelenetei adták a legtöbb alkalmat, hogy az előadásban is érzékeljük a komédia mélyebb tartalmait. Ezt jobban szolgálta volna Nagy Anikó, ha lágyabb, melegebb, kevésbé katonás Lenkét formál. Rácz Tibor találta meg leginkább azt a játéktílust, amely érezteti a furcsa kettősséget, az evilági komédiák és a költői siratók egyidejűségét. Somosiné szerepében Vajda Márta többször készített arra, hogy jelenlétének (a Fügedes családban) racionális, emberséges okait kétségbe vonjuk. A lányok szerepében a kívánt eleven-gondtalan komédiázást nyújtotta: Nagy Mari, Raszler Ildikó, Rónai Beáta, London Kata-lin. Még apjuk bizarr siratójára is kaphatók voltak, végképp kizárva a gyertyás halottaságy mellől minden komolyságot. Gyarmathy Ágnes jelmezei a himzett mellényekkel hivatottak jelezni a színhelyet, farmerruhával az időt. Időtlenül és erőszakoltan „székelyes” szobabelsője a könnyedebb darabértelmezéshez készült, behavazott szénabogllyá kis- és hideg hatású színhelyűl a dal- és táncbetéteknek, amelyek költői heve ilyenformán megcsappant.

Sulyok Erzsébet

Hulló levél, sárga levél...

Emlékezés Dankó Pistára

10. Ami a nótaköltő további cigányszerelmét illeti, az a Rúzsi nevű szépség, aki a csodálatosan szép „Eltörtött a hegedűm...” dal-márára ihlette, homályba vesző alak életében. Véleményünk szerint az előbb említett Mariska személyével lenne azonosítható. Dankó Pista gyakran járogatott a Csongrádi sugárút nagy-

körúti része táján levő „Vakegér”-hez címzett mulatóba is. Itt egy Elvira nevű cigányleány volt a kedvence. 1958-ban Vetró Ferenc — más néven Gonosz Fecó — 80 éves öreg cim-balmos a Hattyú utcában még elénekelte nekünk ezt a csodálatos, régies zamatú dalt, Elvira dalát:

„Anyám, anyám, edös anyám
Szódje össze mindön ruhám!
Sej! Most mögyök én, olyan útra,
Mirül többet né várj vissza...”

Nézzük most már a való-ságosan regénybe illő szerelmét s házasságát. Jó Ilonkával, Szatymazon. Az erről szóló, sok, kiszínezett előadás helyett álljon itt bevezetőül magának Dankónak elbeszélése:

„... Nőmet legelőször 1877-ben láttam meg Szatymazon, ahol is mint a malacbanda primása, szüretbálat játszottam náluk. Ném még akkor 13 éves múlt, én pedig 17. A szüret alatt nóm mindig a zenekar körül forgolódott, s szemei mindig rajtam csüngtek. Nóm rendkívüli szépség volt: nálam is tüzet fogott a tapló.

Egy évig udvaroltam neki. Ha odamentem hozzájuk valamilyen ürüggyel, hát az apja (Jó Ferenc akadémiai festő) mindig azt nézte, hogy ebrudaljon ki a tanyából. Abban az időben volt egy híres pusztai kapitány, Daróczy Pál (Bende rókusai biztos mostohaapja, a betyárvilág híres csend-biztosa), elpanaszoltam neki a bajomat egy alkalommal, amikor muzsikáltam neki.

— Hiszen, ha csak ez a baj, Pista, akkor rendben vagyunk. Holnap megvizitáltatlak a kisteleki doktorral, kisűjtjük, hogy nem vagy katonának való, bebizonyítjuk, hogy egyetlen fiú vagy és özvegy anyád van, így aztán szépen, holnap után megkerjük a lányt. T. i. a kérő násznap én leszek: Daróczy Pál.

Ez eddig meg is történt szép szerével, míg a lányt meg nem kértük, de már ott aztán nagyon furcsa vége lett, mert amikor apósom végighallgatta a nász-nagy úr monddkjáit, a következő választ adta:

— A násznap is akasztó-fára való, meg a vőlegény is. És most takarodjatok ki a tanyámról, mert ha a kapással talállak benneket kivetzettetni, nem köszönitek meg a mai napot. Ebadda számár csendbiztosa, hát

azt gondolt, hogy cigány-nak neveltem én a leányomat?

Ebben a szomorú fináléban csak az vigasztalt, hogy a kapunál egy szál rózsát nyomott kezembe Ilonka. Ekkor fogamzott meg bennem a szindarabírás. A darab meséje röviden az, hogy én „Hangai” cigányprimás udvaroltam egy művész leány-nak, ahol is kikosaraztak, én meg a végén el-szöktettem a lányt. Egy év múlva meg is történt, úgy, ahogy megírtam. Az apósom gyűlölt, mint az ördögöt, sőt, amikor a feleségem várandós állapotban volt, hazavitte lebetegedni, nekem pedig azt mondta, kívül tágasabb!

Egyszer a fiammal (Pistikával) játszani akartam, illetve fel akartam venni, hát amint azt látta az öreg, ezt mondta:

— Hozzá ne nyúlj, mert pofon váglak, eredj a kőröstyánád... mit keresel itt?

Szegény, ha most élne, nem beszélne így. Fiam nem-sóka meghalt, majd másik született, de halva...

Ehhez a szomorú vallo-máshoz nem kell sokat hozzátennünk, mindössze annyit, hogy a benne szereplő évszámok nem pontosak. Egyszer 18, másszor 17 évesnek mondja magát. Ma is megoldatlan kérdés az ismerkedés időpontja.

A nótaköltő kétszer próbálta megszöktetni Ilonkát, de az csak a harmadik kísérletre sikerült. Érdekes volt (a családhoz közel álló özv. Ráthonyi Sándorné elbeszélése szerint), amikor 1941-ben Jó Ilonka, ki akkor még élt, s látta a „Dankó Pista” c. filmet Szegeden, más volt a véleménye róla:

— Nagyon szép! De engem Pista nem ám az ablakon keresztül szöktetett meg — hiszen nyitva volt a kapu is.

Csongor Győző
(Folytatjuk.)